

Ліана-Марія БЛІХАРСЬКА

*аспірант кафедри історії
гуманітарного факультету*

Українського католицького університету

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5453-7565>

e-mail: l.blikharska@ucu.edu.ua

КОМПРОМІС ЗАРАДИ МОЖЛИВОСТІ: ІВАН КРИП'ЯКЕВИЧ І ПЕРША РАДЯНСЬКА ОКУПАЦІЯ ГАЛИЧИНИ (1939–1941)

Досліджено діяльність українського історика Івана Крип'якевича під час першої радянської окупації Галичини в 1939–1941 рр. Основну увагу зосереджено на громадській ролі вченого. Зазначено, що українізація науки й освіти у Львові, починаючи з вересня 1939 р., була підпорядкована цілям радянзації, вона охоплювала репресії щодо частини інтелігенції та водночас відкривала нові можливості для тих, хто зміг знайти компроміс. За цих умов І. Крип'якевич не лише вижив, а й намагався сприяти розвитку української історичної науки, очоливши кафедру історії України в Державному університеті та Львівському відділі Інституту історії України Академії наук УРСР.

Проаналізовано механізми, за допомогою яких влада впливала на представників інтелігенції, використовуючи їх для легітимізації нової радянської реальності. Представлено обставини, за яких історик, на відміну від багатьох інших колег, не лише уникнув репресій, а й досяг значних кар'єрних успіхів, неможливих у часі перебування Львова у складі Другої Речі Посполитої. Це пояснено його обережним підходом до нової влади, зокрема відсутністю прямого протистояння та готовністю співпрацювати в межах дозволеного. Підсумовано, що діяльність І. Крип'якевича у вересні 1939 р. – червні 1941 р. диктувалася не лише стратегією виживання, а й свідомим вибором на користь розвитку Львова як центру української науки в нових умовах та реалізацією особистих цілей. Констатовано, що співпраця з владою відкривала можливості для наукової кар'єри, проте вимагала певних поступок, зокрема активної участі у громадському житті, що слугувало важливим інструментом для легітимізації нового режиму. Зауважено, що влада використовувала авторитет таких постатей, як І. Крип'якевич, для створення ілюзії підтримки серед інтелігенції та народу. Заповнено певну лауну в дослідженні діяльності І. Крип'якевича як науковця і громадського діяча. Стверджено, що вивчення та висвітлення громадської активності наукової інтелігенції в цей період дає змогу глибше зрозуміти механізми взаємовпливів і стосунків у форматі науковець–влада, а також простежити вироблення стратегій виживання в нових політичних умовах.

Ключові слова: радянська влада, Іван Крип'якевич, радянська окупація Львова, тоталітаризм, пропаганда, історична наука.

У 1975 р. у журналі «Український історик», який видавало Українське історичне товариство у США в 1963–1991 рр. (Винар, 1973, с. 39–40), дослідник Олександр Домбровський опублікував свої короткі спогади про зміни, які відбувалися з українськими осередками та представниками історичної науки у Львові під час Другої світової війни. Обіймаючи посаду асистента на кафедрі історії України Львівського державного університету в 1940–1941 рр., він мав змогу співпрацювати з Іваном Крип'якевичем, який був її керівником. Знайомство з істориком та навчання у нього під час семінарів з історії України в Науковому товаристві ім. Шевченка у Львові (НТШ) посприяло тому, що їхні відносини переросли в щось більше, ніж діяльність на кафедрі. Зокрема, автор спогадів згадує про посередництво в комунікації свого керівника з церковною спільнотою¹. Пишучи про розмови, які велися сам на сам із наставником, він звертає увагу на неоднозначність діяльності старшого колеги (Домбровський, 1975, с. 107) та його приховані погляди: «Хоча Крип'якевич старався бути загально усміхненим, то ті, хто його добре знав, міг завважити, що під маскою штучно усміхненого обличчя окривалося пригноблення з приводу непевності цілої ситуації як у загальнонаціональному, так і в особистому аспекті» (Домбровський, 1975, с. 108).

Ретроспективно пояснюючи ситуацію радянзації, яка одночасно була і процесом українзації науково-суспільного життя в регіоні, О. Домбровський акцентує на складних обставинах, у яких опинився його керівник. З одного боку, йшлося про можливість розвитку української історичної науки й особистого кар'єрного росту (про що йтиметься далі), які надала нова радянська влада, а з іншого – про виклики непевного воєнного часу та обмеження, які змушували представників української інтелігенції виробляти власні стратегії поведінки, йти на компроміси.

Мета статті – представити діяльність І. Крип'якевича як громадського діяча і науковця в 1939–1941 рр. та дослідити відносин між істориком і владою у період першої радянської окупації за допомогою зображення ширшого контексту процесу радянзації Галичини.

Тема Львова під час першої радянської окупації добре вивчена та представлена в науковій літературі (Амар, 2015; Луцький, 2006; Литвин, Науменко, 2005; Gross, 2002; Mazur, Skwary, Węgierski, 2007). Постать Івана Крип'якевича в цей період досліджував Олександр Луцький (Луцький, 2001). У статті «Науково-організаційна і педагогічна діяльність І. П. Крип'якевича у вересні 1939 – червні 1941 рр.» він детально описав діяльність історика у Львівському державному університеті та новостворених інститутах Академії наук (АН) УРСР, натомість оминув його участь у суспільному житті регіону, без чого неможливо пояснити становище вченого у вересні 1939 р. – червні 1941 р., адже виконання «громадського зобов'язання» було не тільки ще однією роллю,

¹ Зі спогадів Олександра Домбровського видно, що він разом з іншим учнем Івана Крип'якевича, Омеляном Прицаком, були близькі до оточення митрополита Андрія Шептицького, а у згадках про співпрацю з наставником він свідчить про посередництво в комунікації з Теофілем Кострубою. Останній після захоплення міста новою владою та радянзації академічної сфери, відмовився від посади керівника кафедри середньовічної історії України і був таємно висвячений митрополитом на священника (див.: Качмар, 2014, с. 256–268). Ці факти з біографії Т. Коструби пояснюють, чому І. Крип'якевич, будучи особливо обережним щодо діяльності та кола спілкування, займаючи високі академічні та наукові посади, як і беручи активну участь у суспільному житті, вважав за потрібне продовжувати співпрацю з Т. Кострубою, який тоді працював над написанням «Нарису історії України», за посередництвом молодших колег.

а й тим, що уможливило викладання в університеті та одночасну наукову працю. Про діяльність історика під час Другої світової війни писали: Кім Науменко – у світлі доповідних записок працівників Народного комісаріату державної безпеки та Управління пропаганди і агітації Центрального комітету Всесоюзної комуністичної партії (більшовиків) (ВКП(б)) про діяльність Івана Крип'якевича у 1941–1944 рр. (Науменко, 2001); Олександра Стасюк – про можливість співпраці науковця з Організацією українських націоналістів (Стасюк, 2016); Інна Заболотна – про діяльність ученого в період нацистської окупації на основі стенограми свідчень, наданих ним Комісії з питань історії Великої вітчизняної війни при АН УРСР у вересні 1944 р. (Заболотна, 2001). Потенціал порівняльного дослідження життя та праці двох істориків – Івана Крип'якевича та Омеляна Терлецького – у контексті різних політичних режимів, які приходили на зміну один одному у Львові в першій половині ХХ ст., відкрили у своїй праці Олег Полянський та Руслана Труба (Полянський, Труба, 2016), проте описуючи період 1939–1941 рр. вони згадали лише їх наукову та освітню діяльність, не розглядаючи деталі щодо громадської активності. Багато для розуміння мотивації виборів і поглядів І. Крип'якевича під час Другої світової війни можна дізнатися зі спогадів, які залишили його друзі, колеги та рідні (Кубійович, 1985; Андрусак, 2001; Волинець, 2001; Кирчів, 2001; Крип'якевич-Лукомська, 2001; Мудра, 2001; Мудра, 2016; Пріцак, 2001; Сливка, 2001). Особливої уваги заслуговують також дослідження долі інтелектуалів, пов'язані з містом упродовж воєнних часів. Вивчення долі польських, єврейських і українських представників інтелігенції, які були пов'язані зі Львовом та регіоном упродовж Другої світової війни (співпрацювали з новою владою, емігрували, обирали опозицію чи були репресовані), здійснено Олею Гнатюк (Гнатюк, 2017). Інструменталізація історичної пам'яті радянською владою, а також взаємини між тоталітарною системою та українськими інтелектуалами були в центрі дослідницьких зацікавлень Сергія Єкельчика (Yekelchuk, 2004). Відтак ця стаття є спробою заповнення певної історіографічної лакуни щодо громадської діяльності І. Крип'якевича в роки першої радянської окупації Галичини та мотивації вченого до активної участі в ній. Для цього використано елементи дискурс-аналізу для проведення аналізу тексту статей про діяльність історика, а також представлення зв'язків між дискурсом та ширшими змінами у громадській і науковій сферах Галичини цього періоду.

Червона армія (ЧА) зайняла Львів 22 вересня 1939 р. Розпочалася радянська окупація міста, публічних просторів і всіх галузей щоденного життя його мешканців. У випадку Львова радянська окупація була одночасно українською, яка розпочалася у вересні 1939 р. та тривала ще щонайменше два десятиліття – до кінця 1950-х років (Амар, 2015, р. 4, 8, 11–13). Як і кожній тоталітарній владі, насамперед радянській адміністрації потрібно було себе легітимізувати. Для цього було обрано наративи народного бажання возз'єднання східної та західної частин України (Gross, 2002, р. 75, 85) і визволення з-під утисків попередньої влади (Гнатюк, 2017, с. 117, 123; Луцький, с. 96–97). Методи для пропаганди цього задуму різнилися: від розкидання літаком агітаційних листівок (Рудницька, 1958, с. 13; Gross, 2002, р. 76; Німчук, 1950, с. 13; Баран, 2019, с. 452) до виступів та статей у газетах у перші тижні після утвердження нової влади. Окремим завданням було заручення підтримкою (або створення її видимості) місцевої інтелігенції – людей, які мали авторитет і формували громадську думку. Делегація українських політичних та громадських діячів, яку очолив Кость Левицький, налагодила контакт із радянською військовою й цивільною адміністрацією

для запевнення можливості співпраці вже 23 вересня. Тоді її члени повідомили про створення Допомогового комітету та порушили питання, на які отримали запевнення представників влади: про забезпечення подальшої діяльності українських установ і газети «Діло», незастосування будь-яких репресій до тих громадських діячів та політиків, які співпрацювали з польською владою, та представників Греко-Католицької Церкви (Назарук, 1995, с. 16–18; Німчук, 1950, с. 21–23; Левицький, с. 381). Проте, незважаючи на усні декларації, у наступні дні розпочалися арешти українських і польських громадських діячів, суддів, юристів, а 25 вересня захоплено редакцію «Діла», де нові редактори підготували перший випуск уже іншої газети – «Вільної України». Зокрема, 26 вересня заарештовано Івана Німчука – редактора «Діла», 27 вересня – Володимира Целевича – посла Сейму, заступника голови Українського посольського клубу, а 30 вересня – Костя Левицького².

У такій атмосфері ті, хто не підтримував нову владу, як і ті, хто її вітав, але був активними в політичному житті до вересня 1939 р.³, опинилися під загрозою ув'язнення або вбивства. У наступні місяці тривали арешти галичан різних національностей, а з лютого 1940 р. по червень 1941 р. проведено чотири великі хвилі депортацій. Проте, незважаючи на ситуацію, у якій люди не могли бути впевнені щодо свого найближчого майбутнього, деякі представники інтелігенції пережили обидві радянські окупації. Серед них був і І. Крип'якевич, на той час 53-річний український історик, який мав як великий досвід роботи в освітній та науковій сферах, так і практику громадської та політичної діяльності в Українській народній трудовій партії (Зайцев, 2002). У вересні 1939 р. – червні 1941 р. він зміг не лише уникнути репресій, а й досягти успіху в офіційній академічній кар'єрі та реалізації ідеї розвитку Львова як українського центру науки й освіти⁴. Це те, що неможливо було зреалізувати, поки Львів входив до складу Другої Польської Республіки, де навіть часткова українізація міста та науки була абсолютно неможливою, адже протирічила політиці урядів і державно-національній стратегії виховання, яку застосовували в освіті (Araszkiewicz, 1978, р. 275–277). Тепер ситуація змінилася, і радянська відкрила перспективи для частини української інтелігенції, яка змогла взяти участь у створенні нових та функціонуванні трансформованих наукових й освітніх інституцій. Щоправда, відбувалося це в межах політичної системи, яка вимагала взаємін беззастережної лояльності та співпраці.

На жаль, немає спогадів І. Крип'якевича про період Другої світової війни, а єдині, які він написав у березні 1946 р. (Крип'якевич, 2001), закінчує передвоєнним 1939 р. Збереглася стенограма свідчень, наданих науковцем членам Комісії історії Вітчизняної війни у Львові 16 та 19 вересня 1944 р., у яких, зокрема, представлено

² У 1939 р. Кость Левицький виконував уже, радше, номінально-представницьку функцію в політиці. Після входу Української народної трудової партії до складу Українського національно-демократичного об'єднання у 1925 р. він входив до Центрального комітету партії, проте фактичної політичної ролі вже не відігравав (Назарук, 1995, 19).

³ У спогадах К. Левицький подає як головну причину свого арешту «те, що я на чолі депутації вітав у Львові радвладу» (Левицький, 1958, с. 381). Звичайно, що така аргументація К. Левицького була радше метафоричною, і в його арешті йшлося швидше про політично-суспільну діяльність перед 1939 р., проте цей факт показує певний парадокс ситуації, у якій ніхто не міг бути повністю впевнений у завтрашньому дні.

⁴ Цю мету І. Крип'якевич обговорював із львівськими українськими науковцями і з колегами з підрадянської України ще на межі 1920–1930-х років (див.: Гошко, 2010).

його погляди на події 1939–1941 рр. у західніших регіонах Польської Республіки, на території яких було створено Генерал-губернаторство, та під час нацистської окупації Львова в 1941–1944 рр. Проте у документі немає нічого з львівського контексту попередніх років війни. Обережний у розповідях про турбулентні події, історик практично не залишив жодної інформації про своє життя у воєнному Львові. Правдоподібно, що спонукав до цього досвід, який він здобув після 1944 р., коли до міста повернулася радянська влада, у постійному страху перед якою – за себе, своїх рідних, колег і науковий доробок – він прожив до смерті у квітні 1967 р. (Дашкевич, 1990, с. 14).

З огляду на те, що ще наприкінці 1920-х років І. Крип'якевич почав активно співпрацювати з колегами й інституціями з підрадянської України (Гошко, 2010; Рубльов, 2001; Стеблій, 2001), можна впевнено припускати, що він був свідомий того, що відбувалося з науковцями під час терору 1930-х років (Мороз, 2021, с. 44). Тому, коли ЧА у вересні 1939 р. зайняла Львів, історик не мав великих ілюзій щодо того, як радянська влада поставиться до місцевої інтелігенції, та все ж сподівався на краще. Немає підтверджень тому, що науковець був серед тих, хто вітав нову владу, але він і не намагався їй протистояти. Радше історик вирішив скористатися новими можливостями і чекати. Радянізація, а з нею й українізація, суспільного життя регіону розпочалася одночасно з радянізацією самого І. Крип'якевича як науковця та громадського діяча. Принаймі, такий імідж створював він сам⁵.

Певною мірою радянський режим та українські інтелігенти, які, як і І. Крип'якевич, залишилися в Галичині й змогли уникнути репресій, взаємно використовували один одного. Режим міг легітимізувати себе за допомогою авторитету представників інтелігенції, які не були ще репресовані, зокрема й І. Крип'якевича, а науковець зміг значно покращити свою кар'єру, очоливши кафедру історії України у Львівському університеті та новостворену філію АН. Для нього це стало також можливістю перетворити Львів на важливий центр української науки. Проте займатись лише наукою та освітою було замало. За новими правилами, потрібно було також виконувати громадський обов'язок, тобто бути активним у суспільному житті. Ці три сфери діяльності були підпорядковані офіційній ідеології, міцно пов'язані між собою та проникали одна в одну настільки, що формували одну спільну роль для ідеального типу радянського вченого (Грабович, 1997; Портнов, 2003).

Одним із найважливіших заходів, які мали легітимізувати новий порядок, стали Народні Збори, що відбулися 26–28 жовтня 1939 р. Представлені владою як репрезентативний орган мешканців колишніх східних територій Польської Республіки, вони насправді були наслідком постанови Центрального комітету (ЦК) ВКБ(б) від 1 жовтня 1939 р. З огляду на таємний протокол, долучений до пакту Ріббентропа–Молотова, який розділяв окуповані Третім Райхом і Радянським Союзом території Польщі та країн Балтії, Народні збори Західної України та Західної Білорусі були лише номінальними подіями, результат яких був уже визначений раніше (Gross, 2002, р. 71–73). «Положення про вибори до Українських Народних Зборів Західної

⁵ Олександр Домбровський згадував: «Хоча Крип'якевич старався бути загально усміхненим, то хто його добре знав, міг завважити, що під маскою штучно усміхненого обличчя окривалося пригноблення з приводу непевності цілої ситуації як у загальнонаціональному, так і в особистому аспекті. ... Такі наші люди, як Кирило Студинський, Іван Крип'якевич, Василь Сімович та інші, були радше на експорт, щоби показати “українізацію»» (Домбровський, 1975, с. 108).

України», затверджене військовою радою Українського фронту 6 жовтня у Львові, чітко регламентувало порядок висунення кандидатів, надаючи це право винятково селянським комітетам, тимчасовим управлінням, зборам робітників на підприємствах, робітничої гвардії та інтелігенції (Тимошенко, Хрущов, Борисов, Кожевніков, 1939)⁶. У період між 4 та 26 жовтня активно проводилися пропаганда й агітаційні заходи, які мали на меті заохотити мешканців до голосування; у цьому була передбачена участь як представників інтелігенції, які емігрували до Львова з Варшави, так і запрошених із столиці Радянської України (Гнатюк, 2017, с. 117–134; Gross, 2002, р. 71–113; Shore, 2006, р. 158–193). А 7 жовтня у кінотеатрі «Атлантік»⁷ відбулися Збори інтелігенції м. Львова (Gross, 2002, р. 75; Збори інтелігенції м. Львова...). Пізніше, 13 жовтня, у газеті «Вільна Україна» опублікували «Лист товаришеві М. С. Хрущову від трудової інтелігенції м. Львова». У ньому 40 підписантів, поділених на 6 груп (наукові працівники, письменники, художники, композитори, артисти, лікарі), серед них й І. Крип'якевич, дякували ЧА за звільнення міста, повідомляли про переслідування інтелігенції польською владою та висловлювали надії на краще життя у складі Радянського Союзу (Лист-1; Гнатюк, 2017, с. 132; Луцький, 2003, с. 100–101). Читаючи цього листа, не можна не провести аналогій із виступом К. Студинського⁸ під час Народних Зборів. «Вступна промова найстарішого депутата Українських Народних Зборів Західної України при відкритті зборів – професора Львівського Університету тов. Студинського Кирила Йосиповича», як і підписаний 13 жовтня «Лист від трудової інтелігенції», містять однакові наративи про звільнення Львова радянською владою та ЧА, політику класово-національної дискримінації у Другій Речі Посполитій та недопустимість повернення минулого, одночасно із впевненістю у щасливому майбутньому в радянській державі (Довженко, Солнцева, [фільм]). Промову від листа відрізняє те, що у виступі 27 жовтня К. Студинський послідовно перелічив «народні бажання», які були відображені в чотирьох деклараціях, прийнятих Народними Зборами Західної України. Дослідниця Оля Гнатюк, посилаючись на спогади письменника та громадського діяча Михайла Островерхи, стверджує, що Кирило Студинський виголосив не ним написану промову (Гнатюк, 2017, с. 130), що пояснює подібність текстів та послідовність викладення думок у виступі, і пізніших деклараціях.

Серед депутатів Народних Зборів, обраних 22 жовтня на проведених у радянському стилі виборах, представником 44-го виборчого округу став І. Крип'якевич. Від тоді збереглася відозва до виборців, у якій українською та польською мовами стисло представлений життєпис історика, допасований до вимог часу. Головні акценти розставлено так, щоби приховати його попередню діяльність за лаконічним формулюванням: «... приймав весь час активну участь у громадській роботі, у різних товариствах»

⁶ Аналізуючи кількісний та якісний склад делегатів зборів, дослідниця Олександра Стасюк називає впливових представників української інтелігенції, які були вибрані репрезентантами волевиявлення мешканців регіону: Богдана Дудикевича, Кирила Студинського, Мар'яна Панчишина, Філарета Колессу, Іванну Блажкевич, Петра Франка, Івана Крип'якевича (Стасюк, 2017, с. 142).

⁷ Сучасний Національний драматичний театр ім. М. Заньковецької.

⁸ Кирило Студинський (1868–1941) – філолог-славіст, у 1923–1932 рр. – голова НТШ, у 1929–1933 рр. та 1939–1941 рр. – член Всеукраїнської АН. Про його долю під час першої радянської окупації див.: Кліш, 2005; Кліш, 2008.

(Відозва до виборців). Окрім цього, хронологічно представлено роботу історика у сфері середньої освіти, оминаючи повністю активність у Таємному університеті чи Богословській академії. Натомість зазначено, що він очолював відділ історичних наук у НТШ, яке було ліквідоване декількома місяцями пізніше, у січні 1940 р.

Іван Крип'якевич не був запрошений до президії Народних Зборів, виголошення промови, участі в дебатах чи пізнішій делегації, яка відправилася з інформацією про прийняті рішення на позачергову сесію Верховної Ради СРСР у Москву (Список депутатів; Лист-2). Про перебіг сесійних зібрань історик написав ретроспективно, з нагоди державного святкування річниці події. Будучи керівником Інституту суспільних наук АН УРСР, він підготував⁹ доповідь «20-річчя возз'єднання західноукраїнських земель в єдиній Українській Радянській Державі», яку виголосив для колег, 30 жовтня 1959 р. Там описує свої враження та згадує про перебіг цих днів, знову повторюючи політично затвержені мотиви про: робітників і селян, у промовах яких «яскраво виявилася ненависть до їх гнобителів – до поміщиків, капіталістів, всяких експлуататорів та їх агентів і слуг»; «радянську владу, яка принесла їм волю»; одностайне схвалювання проєктів «про конфіскацію поміщицької землі, і націоналізацію заводів і фабрик, банків» (Стаття 30 X 1959 р.)¹⁰.

Впродовж 1939–1940 рр. І. Крип'якевич ще декілька разів брав участь у виборах: був головою окружної виборчої комісії під час виборів до Ради Національностей Верховної Ради СРСР та обласної комісії під час виборів до Львівської обласної ради депутатів трудящих, де одночасно також був кандидатом від 78-го округу (Залізничного району м. Львів). Про пов'язаність місця роботи з громадською діяльністю свідчить написаний російською мовою короткий лист від 2 грудня 1940 р., який історик отримав від голови дільничної виборчої комісії № 161, що розташовувалась у Львові, на вул. Янівській, 80 (тепер – вул. Тараса Шевченка). У ньому голова комісії просив принести секретареві ректора Львівського університету¹¹ портретне фото і коротку автобіографічну нотку для розміщення на стенді виборчої дільниці та нагадував історикові, що 5 грудня о 18-й у школі № 18 мала відбутися зустріч кандидатів із виборцями (Записка від дня 2 грудня 1940 р.)¹².

Про те, як саме виглядали такі зустрічі, та що на них говорив історик, можна дізнатися з короткого репортажу («В стінах старовинного університету»), вміщеного в газеті «Комуніст». Там кореспондент описав зустріч І. Крип'якевича зі студентами та працівниками Львівського університету, яка відбулася 4 грудня 1940 р. Цей текст

⁹ Авторство аналогічних доповідей і статей може бути темою окремого дослідження, оскільки важко сказати, чи правки, які змінили суть роботи, внесені іншими людьми, не роблять текст колективним. Аналіз раніше виданих під іменем історика статей та архівних матеріалів, які супроводжували їх написання, показує, що часто статті були публіковані вже з правками, внесеними в редакції. Наприклад, у листі до редакції «Правди України», датованому 2 вересня 1946 р., І. Крип'якевич пише: «Щоб не затягувати статті, даю редакції “Правди України”, повноважність провести далі потрібні речові і стилістичні доповнення, мене про те не повідомляючи» (Листування).

¹⁰ Зберігся запис на зворотній стороні доповіді почерком І. Крип'якевича: «знищити V 1962». Машинопис тексту містить правки зроблені, правдоподібно, не автором.

¹¹ Ректором тоді був Михайло Марченко, який 16 жовтня 1939 р. був призначений на цю посаду, а 23 червня 1941 р. заарештований за звинуваченням у «українському буржуазному націоналізмі».

¹² Це прохання ще раз підтверджує пов'язаність того, що влада визначала громадським обов'язком, із професійною діяльністю.

проблематизує уявлення про настрої та мотивації українських науковців, які після вересня 1939 р. отримали можливість офіційного працевлаштування в університеті. Газетна замітка написана так, що важко відрізнити авторський текст журналіста від прямої мови учасників події та слів кандидата в депутати. Повідомлення починається з яскравого опису поведінки та зовнішності мовця. У двох перших параграфах автор робить алюзію до того, що І. Крип'якевич очікував від радянської влади, пишучи: «... *отак, як зараз стоїть він перед своїми виборцями, так у дні, коли в Львів вперше прийшла Червона Армія, стояв він перед переповненою аудиторією студентів*»¹³ та «... *скільки років чекав професор цієї хвилини*». Далі йде опис зовнішності: «... *худенький, по-молодому стрункий, нервово пригладжує зовсім біле від сивини волосся*». Одразу після цього журналіст звернув увагу на історію заснування Українського таємного університету (1921–1925), пов'язуючи його з Львівським Державним Університетом, який на тоді вже пройшов трансформаційний період та носив ім'я Івана Франка, затверджене 8 січня 1940 р. Історик почав промову з того, що настав новий час, у який йому самому важко повірити: «... в старовинних його [університету – Л.-М. Б.] стінах залунало українське слово». Переходячи до іншого фрагмента прямої мови вченого, кореспондент розповідає про переваги українізації Львова, вкладаючи це в потенційно можливі, проте неозвучені думки аудиторії: «... *не треба бігати шукати роботу, не треба критися з своєю рідною мовою*». Пише про можливості, які отримав промовець: «... *а тепер після лекції в університеті Іван Петрович прямує до новоствореного Львівського філіалу інституту історії України при Академії наук УРСР. Він директор цього інституту*». Свою промову І. Крип'якевич, згідно з газетним повідомленням, закінчив так: «Раніш я вважав, що найліпше для мене бути кабінетним ученим, ритися в архівах, просиджувати в бібліотеках. А тепер я став громадським діячем, працюю головою профспілкового комітету в університеті. ... Перед очима моїми повстає постать великого революціонера в науці Тимірязева¹⁴. Він був першим ученим – депутатом народу, він творив для народу і боровся за нього. Таким депутатом, товариші виборці, хотілось би й мені бути» («В стінах старовинного університету»).

Підсумкова частина промови, як і вся газетна замітка, розкриває зрозуміння становища І. Крип'якевича. Йому потрібно було йти на компроміс, згідно з яким він мав набути рис ідеального типу радянського вченого, який виконує свою частку громадського навантаження. Одночасно з цим, помилково було б не проаналізувати наведені вище слова І. Крип'якевича критично. У цьому допомагають концепції «сакралізації політики» в тоталітарному суспільстві Еміліо Джентіле (Emilio Gentile) (Gentile, 2009) та «говоріння більшовицькою мовою» Стівена Коткіна (Stephen Kotkin) (Kotkin, 1995). Сталінська модель суспільства не передбачала демократичної участі громадян

¹³ Через те, що в замітці максимально важко відрізнити пряму мову І. Крип'якевича від слів кореспондента, цитуючи ці фрагменти, я позначатиму речення, які написав кореспондент газети, курсивом.

¹⁴ Климент Тимірязев – російський біолог, послідовник дарвінізму, у 1920 р. був обраний депутатом Московської ради робочих (але того ж року помер). У 1936 р. на екрани вийшов документальний фільм «Депутат Балтики» знятий на кіностудії «Ленфільм»; тоді автори заявили, що одним із прототипів головного героя став К. Тимірязев. У фільмі головний герой, літній професор, гаряче підтримує прихід до влади більшовиків 1917 р., опиняється в опозиції до колег-вчених, які не поділяють його поглядів, та, навчаючи групу матросів-більшовиків із Прибалтики, стає обраним ними депутатом.

в управлінні державою, її ідеологія ґрунтувалася на марксисті-ленінізмі, який передбачав провідну роль комуністичної партії в регулюванні життя громадян. У цьому їй допомагали такі інструменти, як жорстка цензура, поширена бюрократія, контрольована економіка та розбудована мережа каральних органів. У поєднанні з щоденним відчуттям потенційної можливості бути репресованими, відбувся процес, який Е. Джентіле назвав «сакралізацією політики». У ньому важливим елементом для регулювання життя громадян-вірян було створення нової соціальної ідентичності (Gentile, 2009, р. 149). Заходи, промови, декларації та статті були також частиною регламентованого ритуалу. Дослідження С. Коткіна дає змогу подивитися на цей процес у ширшій перспективі. Він пропонує модель сталінської держави як складної та комплексної цивілізації з розробленою соціальною системою, яка запровадила нову форму відносин із владою (Halfin, Hellbeck, 1996, р. 459). У них особливу роль відігравала мова, якої потрібно було навчитися і яка набувалася разом із новою радянською (або радянізованою) ідентичністю. До цього важливо додати, що тут питання щирості побудови особистісного візерунку не є центральним, ідеться радше про забезпечення місця для маневру та контрманевру як елементів вибраного модусу життя (Kotkin, 1995, р. 201).

Іван Крип'якевич 15 грудня 1940 р. був обраний депутатом Львівської обласної ради. За 10 днів до цього, 5 грудня 1940 р., у день зустрічі з виборцями в одній зі шкіл Залізничного району Львова, І. Крип'якевич дав телефонне інтерв'ю для газети «Известия». У ньому згадав про свою участь у Народних Зборах, відкритті філіалів Інститутів АН УРСР та співпрацю представників української інтелігенції з новою владою. У виданому тексті зображені трансформаційні процеси, які влада хотіла бачити в суспільстві: «Народжується нова людина соціалістичного формування. Вона все ще не вільна від старих пут, від вчорашніх умовностей та традицій, але вона відкидає цю мішуру, щоб вільно іти по шляху світлого життя і будувати разом з багатомільйонним народом комуністичне суспільство» («Самое драгоценное»)¹⁵. На першій сесії ради, яка відбулася 9 січня 1941 р. на вул. Радянській, 14 (тепер – вул. Винниченка), І. Крип'якевич у промові підкреслив різноманітність депутатського корпусу, де, крім робітників і селян, депутатами стали представники місцевої інтелігенції та військові (Чернетка без назви, «Перша сесія...»). Читаючи текст цієї промови, перше, що викликає сумнів у її авторстві – це стиль письма вченого, відмінний від того, який можна знайти в його наукових роботах і публіцистиці до вересня 1939 р. Адже, будучи фаховим істориком та виходячи із традиції позитивізму, він притримувався принципу наукового об'єктивізму. Зобразити ширший контекст для трактування обставин написання цієї та інших промов, як і газетних заміток, які написав І. Крип'якевич у вказаний період, можна, проаналізувавши чернетки доповіді, виголосив 2 червня 1959 р. як директор Інституту суспільних наук АН УРСР на урочистому засіданні обласної Ради депутатів трудящих із нагоди вручення львівській області ордена Леніна. Промова була опублікована у газеті «Вільна Україна» відразу на наступний день. Її чернетка збереглася в архіві І. Крип'якевича¹⁶. До трьох сторінок машинопису з правками прикріплено

¹⁵ Оригінал рос. мовою, переклад автора.

¹⁶ Частина архіву була передана у Відділ рукописів Львівської національної наукової бібліотеки України (ЛННБУ) ім. В. Стефаника, проте частина матеріалів зберігається також у родинному архіві Крип'якевичів. Для цієї статті було використано джерельний матеріал як і з Відділу

карточку: «Доповідь тов[ариша]. Крип'якевича у тому вигляді, як вона була ним підготовлена»¹⁷. Зміни в тексті можна простежити, порівнюючи три версії: першу, яку написав І. Крип'якевич, правки, що їх вніс редактор, та ту, яка опублікована під назвою «Промова тов. І. П. Крип'якевича» в газеті. «Історичний процес, який пройшли західні області УРСР на протязі 20 років» було змінено заради підкреслення ролі влади та применшення або цілковитого заперечення індивідуального чи навіть колективного внеску громадян на: «Історичний процес, який пройшли західні області УРСР під зорею Радянської влади»; «Діячі культури звертають особливу увагу на піднесення культурного рівня трудящих» замінено на: «Робота всіх інших»¹⁸ наукових та культурних закладів спрямована на піднесення культурного рівня трудящих ... на боротьбу з ревізіонізмом, із залишками українського буржуазного націоналізму» – тут можна побачити, яка роль у суспільстві офіційно передбачалась для науки та культури; а замість речення «Розвиткові господарства нашої області допомагають постійно діячі науки і культури» було додано цілий параграф: «Розвиток Львівської області і всієї країни став можливий тільки в часи радянського ладу, де всі громадяни рівні, для всіх однаково відкритий шлях до праці і розвитку, де держава допомагає кожній людині добитися найвищих успіхів і досягнень. Для розвитку західних областей УРСР особливе значення мали допомога братніх народів Радянського Союзу після визволення західних областей від фашистських загарбників. При відбудові господарства всі братні народи допомагали засобами техніки та кваліфікованими робітниками ... Міцна дружба народів великого Радянського Союзу – основа наших досягнень» (Радісне свято...).

Останній же абзац, який з'явився в газеті із заявою історика від імені інтелігенції всієї області щодо спрямування творчої енергії, знання і сил на «службу виробництву», повністю додав редактор. На жаль, поки не вдалося знайти таких чернеток із 1939–1941 рр., проте можна припустити, що спосіб редагування та написання виступів був схожим, підтвердження цього – використання сталих виразів і зворотів, характерних для способу комунікації, який С. Коткін називає «більшовицькою мовою».

Описані факти та проаналізовані події допомагають краще розгледіти, що саме було компромісом із новою владою з боку І. Крип'якевича як історика та громадського діяча у вересні 1939 р. – червні 1941 р. Далі важливо зрозуміти, доступ до яких можливостей цей компроміс надавав.

Напередодні Другої світової війни, від липня 1937 р. до вересня 1939 р., І. Крип'якевич працював вчителем у XI гімназії (у лютому 1937 р. змінено форму школи на гімназію та ліцей) імені Яна та Анджея Снядецьких у Львові. У спогадах історик зазначає, що відносини з директором школи в нього були добрі, натомість виявилось, що в цій школі працює і його колишній колега з попередньої роботи у XII гімназії, антиукраїнські виступи якого стали причиною переведення на інше місце

рукописів ЛННБУ ім. В. Стефаника, так і з родинного архіву, інформація про що міститься у Джерелах та літературі наприкінці.

¹⁷ Власний переклад із російської.

¹⁸ Раніше було сказано про Науково-дослідний інститут землеробства і тваринництва західних районів УРСР, сільськогосподарський, відділ економіки Інституту суспільних наук, кафедри економіки львівських вишів.

праці у грудні 1928 р. (Крип'якевич, 2001, с. 124–125)¹⁹. Він пише про те, що «все більше відчувалася мілітаризація освіти» та згадує свою додаткову роботу: «... ради хліба брав я лекції на приватних курсах “Освіта” і “Матура”» (Крип'якевич, 2001, с. 125). Окрім цього, до моменту ліквідації НТШ у січні 1940 р., він був активним його діячем: керівником Історично-філософської секції (із 1934 р.), головою Комісії старої історії України, редагував «Записки НТШ» (із 1924 р.), залучався до діяльності Комісії нової історії України та Джерелознавчої комісії, опікувався семінаром студентів-істориків (Сварник, 2023, с. 173–176). У 1930-х роках активно публікувався у газетах, наукових журналах та видавав підручники. Крім цього, викладав у греко-католицькій Богословській академії. Очевидно, що досвід, професіоналізм та навички викладання дозволили б історикові обійняти посаду та викладати в Університеті ім. Яна Казимира, проте він не міг отримати туди доступу, з огляду на політику Другої Речі Посполитої, і тому змушений був вдовольнитися посадою гімназійного вчителя, одночасно будучи одним із провідних українських істориків і співпрацюючи з колегами з Києва та Харкова заради важливого завдання – об'єднання української історіографії (Рубльов, 2001; Стеблій, 2001; Юркова, 1999). Одним із прикладів такої співпраці був підготовлений та запропонований Михайлом Грушевським, який обіймав посаду голови Історичної секції Всеукраїнської академії наук, у 1926–1928 рр. керівництву академії проєкт організації Українського історичного інституту, до складу якого мав увійти як дійсний член Іван Крип'якевич (Смолій, 2011, с. 17–19), з яким відновилося його листування 1928 р. Проте такої інституції створено не було. Тоді ж І. Крип'якевич запропонував новий формат – створення «організаційного центру» у співпраці з ВУАН у Львові; із цим звертався і до М. Грушевського, і до К. Студинського, який був співголовою комісії Західної України (Гошко, 2010, с. 131). Після подорожі до Києва та Харкова у квітні 1929 р. і клопотань колег перед Наркоматом освіти УСРР 1 жовтня цього ж року І. Крип'якевич став дійсним членом Науково-дослідної кафедри історії України ВУАН (Гошко, 2010, с. 133). Співпрацю перервав розгром академії та сталінські репресії 1930-х років, тому ідеї І. Крип'якевича так і залишились у планах.

У вересні–жовтні 1939 р. історик працював у І Українській гімназії, а паралельно з цим брав участь у спробі врятувати НТШ, розробивши план співпраці Історико-філософської секції НТШ з інститутами АН УРСР (Луцький, 2001, с. 789). Незабаром отримав роботу на кафедрі історії України у Львівському державному університеті, що було неможливим у міжвоєнний період, зважаючи на політику Польської держави. Нова одиниця в університетській структурі була створена на заміну колишній кафедрі історії Польщі в жовтні 1939 р., а наказом ректора М. Марченка від 24 жовтня туди було прийнято І. Крип'якевича (Наказ Ч. 10), за два дні після виборів до Народних Зборів та за два дні перед їхнім відкриттям. Через півтора місяця, 7 грудня, він цю кафедру фактично очолив. Тоді ж почав працювати над організацією університетського кабінету історії України. Проте ступінь професора, який допоміг йому стати керівником

¹⁹ Тут потрібно згадати, що в пояснювальній записці до дирекції гімназії 10 листопада 1928 р. він вказав, що моментом, коли покинув залу під час урочистості, був не виступ колеги Вітольда Косовського, вчителя польської мови, а промова одного з учнів, який сказав, що «українці в 1918 році в братовбивчий спосіб напали на поляків» (йдеться про події Листопадового чину у Львові) (див.: Клименко, 2007, с. 835–838).

кафедри, І. Крип'якевич офіційно отримав лише у квітні 1941 р., за два місяці до початку німецько-радянської війни та зміни радянської окупації на нацистську.

Іншою інституцією, у створенні та діяльності якої він брав активну участь, був Львівський відділ Інституту історії України АН УРСР. Відомо, що 9 грудня 1939 р. на засіданні президії АН УРСР, де розглядали питання розвитку наукової діяльності в окупованій, чи то «возз'єднаній», Західній Україні, було ухвалено постанову президії про недоцільність введення НТШ, яке доти було центром української наукової думки в регіоні, до складу АН. Після цього діяльність НТШ була припинена, а ті, хто не погоджувався з цим рішенням, як наприклад, історик Роман Зубик, зазнали репресій. На місці НТШ були створені львівські відділення шістьох інститутів Відділу суспільних наук АН УРСР: Інституту історії України, Інституту української літератури ім. Шевченка, Інституту мовознавства, Інституту українського фольклору, Інституту археології та Інституту економіки (Смолій, 2011, с. 136–137). А 1 лютого 1940 р. було створено львівський відділ Інституту історії України (Луцький, 2012); І. Крип'якевич став його завідувачем (Наказ № 13). Окрім нього, там почали працювати його колеги та учні з довоєнного часу: Омелян Терлецький, Василь Гарасимчук, Теодор (Федір) Голійчук (старші наукові працівники); Іван Карпинець, Омелян Прицак і Степан Білецький (молодші наукові працівники). Одночасно відкрито бібліотеку, опікуватись якою призначено о. Романа Луканя (Смолій, 2011, с. 168–169). Так, вченому вдалося не лише організувати нову інституційну одиницю, відповідно до власної структури та давніх планів, а й зберегти в нових реаліях власне середовище однодумців.

У відповідь на ці події І. Крип'якевич опублікував статтю «Велич радянської науки». У ній він підкреслив не лише значення самої філії, а й загальну роль радянської науки в суспільстві. Основні тези статті такі: підвищення статусу Львова як центру наукових досліджень, контраст між радянською наукою і наукою в капіталістичних країнах, що є очевидним відсиланням до стану справ напередодні вересня 1939 р. І. Крип'якевич наголосив, що радянська наука «виросла на великих ідеях Леніна і Сталіна», є «улюбленою дитиною комуністичної партії і соціалістичної держави» та своєму розвитку завдячує «невмирушій творчій теорії марксизму-ленінізму». Він також звернув увагу на тісний зв'язок науки з виробництвом, наголосивши, що радянська наука «не відгороджується від народу, а відповідає його потребам, слугуючи суспільству» (Крип'якевич). Стратегія поведінки, як і амбівалентність ситуації, у якій опинився вчений – між ілюзіями та свідомою грою – відображені в його поведінці та розмовах із тими, кому він довіряв: «Були моменти, коли Ів. Крип'якевич з особливою щирістю звірювався мені із своїх сподівань. Його девізою було, як він мені іноді говорив, вдержати стан українського посідання на університеті, а там пережити московсько-советську окупацію і діждатися кращих часів. В 1940 і першій половині 1941 року він нераз сказав мені шепотом: "... війна ще не закінчена", маючи на увазі сподіваний конфлікт між Німеччиною і Советським Союзом» (Домбровський, 1975, с. 108).

Інший учень та колега І. Крип'якевича – О. Прицак, який походив із середовища НТШ, був його студентом на семінарах та працював із ним у Львівському відділі Інституту історії АН УРСР, також згадує про цілі свого наставника та ситуацію, у якій він опинився у 1939–1941 рр.: «Прилучення Західної України до СРСР (1939 та 1944) поставило перед І. К-чем дуже важливі завдання: стояти на сторожі чистоти і гідності української науки у дуже специфічних обставинах. ... Від 1939 р., маючи теоретично до диспозиції і університетські катедри і інститути Академії наук – він

був обмежений суворою цензурою чужого режиму, що не тільки не був зацікавлений у розвою українських гуманістичних наук, але й робив усе, щоб до такого розвою не допустити» (Пріцак, 1968, с. 83, 85).

Отже, перший період радянської окупації Галичини був для І. Крип'якевича водночас шансом і загрозою. Він вирішив спробувати реалізувати давні ідеї, розроблені разом із його наставником М. Грушевським. У 1939–1941 рр. радянська влада, застосовуючи репресії, водночас намагалася здобути підтримку серед представників місцевої інтелігенції. Система використовувала цих діячів для легітимізації своїх соціальних практик та створення ілюзії «народовладдя». У результаті Львів нарешті отримав українські осередки науки й освіти, які не лише не заборонялися, а і всіяло підтримувалися, звичайно, лише за умови лояльності до лінії партійного керівництва, проте й за цих умов залишалось місце для більшого чи меншого маневру. Для І. Крип'якевича цей період став можливістю працювати над розвитком української науки, зокрема історіографії, та одночасно отримати стабільнішу позицію в нових умовах. Щоправда, радянська влада очікувала від вченого не лише наукової діяльності, а й активної участі в суспільному житті, що було кінцевою умовою для існування в системі. Тепер розмежування двох ролей – громадсько-політичного діяча та науковця – стало неможливим, на відміну від ситуації міжвоєнного періоду, коли історик вирішив зосередитися лише на науці. Опинившись між наукою та радянською політикою у вересні 1939 р. – червні 1941 р., І. Крип'якевич вирішив піти на компроміс, аби зберегти можливість продовжувати дослідження, та реалізувати професійні плани, а саме: отримати новий суспільний та академічний статус, як і захистити себе та своїх близьких від можливих репресій. Такий компроміс був вигідний обом сторонам та виправданий у світлі подій наступних воєнних років, як і післявоєнного періоду, у якому І. Крип'якевич послідовно, часто погоджуючись із політичною системою, але і шукаючи шляхи для того, щоб оминати «гострі кути», впроваджував свої плани напередодні вересня 1939 р. Натомість під час окупації та анексії Галичини влада отримала ще одного лояльного представника інтелігенції, який став медіатором у суспільстві, яке мало отримати нову радянську ідентичність. Теза про те, що під час двох радянських окупацій Галичини у Другій світовій війні історик робив усе для збереження української історичної науки та розвитку Львова як наукового центру на рівні з Києвом, не нова – її запропонував ще О. Луцький у дослідженні науково-організаційної і педагогічної діяльності І. Крип'якевича у вересні 1939 р. – червні 1941 р., де розвинув цю тезу на підставі вивчення ролі вченого як громадського діяча та його відносин із владою, одночасно використовуючи та аналізуючи матеріали пропаганди для того, щоби придивитися детальніше до процесу компромісної радянзації науковця і схарактеризувати методи, за допомогою яких цей процес відбувався.

Перспективною подальших досліджень є вивчення інтелектуальних стратегій виживання, які дають змогу краще зрозуміти діяльність І. Крип'якевича після його рішення залишитись у Львові, коли 27 липня 1944 р. ЧА знову захопила місто, а історик розпочав свідому гру, цього разу без жодних ілюзій щодо радянської системи.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

Андрусак, М. (2001). Іван Крип'якевич. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність: зб. наук. праць*, 8, 577–578.

Баран, З. (2019). Дев'ять днів «Золотого вересня» 1939 року у спогадах українських емігрантів зі Львова. *Наукові зошити історичного факультету Львівського університету*, 19–20, 449–464.

«В стінах старовинного університету», вирізка з газети «Комуніст» № 281, 4 грудня 1940 р. Документи про вибори Івана Крип'якевича до Українських народних зборів та львівської обласної ради депутатів трудящих. *Центральний державний історичний архів України, м. Львів (ЦДІАЛ України)*, ф. 357, оп. 1, спр. 57, арк. 42.

Винар, Л. (1973). З перспективи десятирох років: «Український історик», 1963–1973. *Український історик*, 3–4, 39–40.

Відозва до виборців: Документи про вибори Івана Крип'якевича до Українських народних зборів та львівської обласної ради депутатів трудящих. *ЦДІАЛ України*, ф. 357, оп. 1, спр. 57, арк. 29.

Волинець, С. (2001). У першу річницю смерті Іван Крип'якевича (Спогад про проф. Івана Крип'якевича). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність: зб. наук. праць*, 8, 567–569.

Гнатюк, О. (2017). *Відвага і страх* (М. Боянівська, пер. з пол.). Київ.

Гошко, Т. (2010). Іван Крип'якевич – ініціатор співпраці галицьких дослідників із ВУАН. *Український історичний журнал*, 4, 128–142.

Грабович, Г. Ю. (1997). *Советизація української гуманістики. I. Історія та насильство*. <https://krytyka.com/ua/articles/sovietyzatsiya-ukrayinskoyi-humanistyky-i-istoriya-ta-nasyilstvo>

Дашкевич, Я. (1990). Іван Крип'якевич – історик України. В Ф. П. Шевченко, Б. З. Якимович (відп. ред.), *Крип'якевич І. П. Історія України*. Львів, 5–21.

Довженко, О., Солнцева, Ю. (режисер). (1940). *Освобождение* [фільм]. Українська Радянська Соціалістична Республіка: Київська кінофабрика «Українфільм». https://youtu.be/a3WraRHoAVo?si=vsbY_li6AsULDNUF

Домбровський, О. (1975). До історії української науки під час Другої світової війни. *Український історик*, 1–2, 99–113.

Домбровський, О. (2001). Моя співпраця з Іваном Крип'якевичем у 1940–1941 рр. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність: зб. наук. праць*, 8, 353–354.

Заболотна, І. (2001). Роки німецької окупації на Західній Україні за спогадами І. П. Крип'якевича. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність: зб. наук. праць*, 8, 440–449.

Зайцев, О. (2002). Українська народна трудова партія (1919–1925). *Україна Модерна*, 7, 69–90.

Записка від дня 2 грудня 1940 р., Документи про вибори Івана Крип'якевича до Українських народних зборів та львівської обласної ради депутатів трудящих. *ЦДІАЛ України*, ф. 357, оп. 1, спр. 57, арк. 3.

«Збори інтелігенції м. Львова в кінотеатрі «Атлантик». Документи про вибори Івана Крип'якевича до Українських народних зборів та львівської обласної ради депутатів трудящих. *ЦДІАЛ України*, ф. 357, оп. 1, спр. 57, арк. 65.

Качмар, В. (2014). Теофіл Коструба. Життєвий шлях і наукові пошуки історика та богослова. *Вісник Львівського університету. Серія історична*, 50, 256–268.

Кирчів, Р. (2001). Магія імені вченого. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність: зб. наук. праць*, 8, 618–623.

Кліш, А. (2005). Суспільно-політична діяльність академіка Кирила Студинського в період утвердження радянської влади в Західній Україні (1939–1941). *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія*, 2, 195–200.

Кліш, А. Б. (2008). *Громадсько-політична та наукова діяльність академіка Кирила Студинського (1868–1941)* [дис. ... канд. іст. наук, Львівський національний університет імені Івана Франка]. Репозитарій. <http://www.disslib.org/hromadskopolitychna-ta-naukova-dialnist-akademika-kyryla-studynskoho.html>

Клименко, Н. (2007). Епізод із педагогічної діяльності Івана Крип'якевича в польській XII гімназії ім. Щепановського в 1928 році. *Український археографічний щорічник*, 12–15, 835–838.

Крип'якевич, І. (б. р.) Велич радянської науки. *Львівська національна наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України. Відділ рукописів (ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів)*. ф. Івана Крип'якевича, оп. 1, спр. 235 (Публіцистика 1940–60 рр. (рукоп[иси]).

Крип'якевич І. (2001). Спогади (Автобіографія). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність: зб. наук. праць* (Вип. 8: Іван Крип'якевич у родинній традиції, науці, суспільстві), 77–140.

Крип'якевич-Лукомська, Л. (2001). Іван Крип'якевич – мій стрийко (дядько). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність: зб. наук. праць*, 8, 346–350.

Кубійович, В. М. (1985). *Мені 85*. Мюнхен.

Левицький, К. (1958). Сеньйор українських політиків большевицьким в'язнем. В М. І. Рудницька (ред.), *Західня Україна під большевиками*. Нью Йорк, 380–392.

Лист-1: Лист товаришеві М. С. Хрущову від трудової інтелігенції м. Львова. (1939, 13 жовтня). *Вільна Україна*. <https://zbruc.eu/node/27965>

Лист-2: Лист зав. Відділу Львівського обкому КП України тов. Панченку від 3 січня 1968 р.: Матеріали о депутатах Народного Собрания западных областей Украины. *Державний архів Львівської області (Держархів Львівської обл.)*, ф. П-1, оп. 2, спр. 204, арк. 33–41.

Листування: Публіцистика 1940–60 рр. (рукоп[иси]), ф. Івана Крип'якевича, оп. 1, спр. 235. *Відділ рукописів бібліотеки ім. Стефаника*, Листування з редакцією «Правди України» щодо статті «Україно-російська дружба», 1946 р.

Литвин, М. Р., Науменко, К. Є. (2005). *Львів між Гітлером і Сталіном*. Львів: Час Львова.

Луцький, О. (2001). Науково-організаційна і педагогічна діяльність І. П. Крип'якевича у вересні 1939 – червні 1941 рр. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність: зб. наук. праць*, 8, 783–800.

Луцький, О. (2003). Інтелігенція в планах утвердження радянського тоталітарного режиму на західноукраїнських землях (вересень 1939 – червень 1941). *Інтелігенція і влада. Серія: Історія*, 1, 98–105. http://nbuv.gov.ua/UJRN/iiv_2003_1_16

Луцький, О. (2006). Львів під радянською окупацією 1939–1941 рр. *Український визвольний рух*, 7, 89–117.

Луцький, О. (2012). Львівський відділ Інституту історії України АН УРСР: від створення до ліквідації. *Історіографічні дослідження в Україні*, 22, 85–114. http://resource.history.org.ua/publ/graf_2012_22_85

Мороз, І. (2021). Сталінські репресії крізь призму доль знайомих і друзів І. Крип'якевича (за матеріалами його мемуарів). *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія*, 2(149), 42–50.

Мудра, Н. (2001). 1940-ві роки в житті родини Крип'якевичів. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність: зб. наук. праць*, 8, 578–583.

Мудра, Н. (2016). Кудерявці в житті академіка Івана Крип'якевича і його родини. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність: зб. наук. праць*, 28, 326–332.

Назарук, О. Т. (1995). *Зі Львова до Варшави. Утеча перед совітами в пам'ятних днях 2–13 жовтня 1939 року*. Львів.

Наказ Ч. 10 по Львівському Державному Університету від дня 24 жовтня 1939 р. *Архів родини Крип'якевичів*.

Наказ № 13 по Інституту Історії України АН УРСР від 1 лютого 1940 р. *Архів родини Крип'якевичів*.

Науменко, К. (2001). І. Крип'якевич в оцінці вищих структур ВКП(б). За документами Російського державного архіву соціально-політичної історії. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність: зб. наук. праць*, 8, 906–908.

Німчук, І. К. (1950). *595 днів советським в'язнем*. Торонто.

Полянський, О., Труба, Р. (2016). Іван Крип'якевич та Омелян Терлецький: життя і діяльність під чотирма окупаціями (спроба порівняльної характеристики). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність: зб. наук. праць*, 8, 582–595.

Портнов, А. В. (2003). *Поневолені університети*. <https://krytyka.com/ua/articles/ponevoleni-universityty>

Пріцак, О. (1968). Іван Крип'якевич (1886–1967). (У першу річницю смерті Івана Крип'якевича). *Український історик*, 1–4(17–20), 82–86.

Пріцак, О. (2001). Спогад про вчителя. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність: зб. наук. праць*, 8, 562–566.

«Радісне свято трудящих Львівщини. Вручення Львівській області ордену Леніна». (1959, 3 червня). *Вільна Україна*, 128(4816), 1–3.

Рубльов, О. (2001). Іван Петрович. До історії співпраці Івана Крип'якевича з установами ВУАН. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність: зб. наук. праць*, 8, 749–764.

Рудницька, М. І. (1958). *Західня Україна під большевиками*. Нью Йорк.

«Самое драгоценное», вирізка з газети «Известия» № 282, 5 грудня 1940 р. Документи про вибори Івана Крип'якевича до Українських народних зборів та львівської обласної ради депутатів трудящих. *ЦДАЛ України*, ф. 357, оп. 1, спр. 57, арк. 80.

Сварник, І. (2023). Голова Історично-філософської Секції НТШ Іван Крип'якевич і його школа. *150 років на службі української науки та культури. Гуманітарні науки*. Львів, 167–193.

Сливка, Ю. (2001). Академік Іван Крип'якевич: учитель, вчений, керівник наукового колективу. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність: зб. наук. праць*, 8, 588–608.

Смолій, В. А. (відп. ред.). (2011). *Інститут історії України Національної академії наук України. Документи і матеріали. 1936–1991: у 2 кн. (Кн. 1: 1936–1947)*. Київ.

Стасюк, О. (2016). Іван Петрович Крип'якевич та Організація Українських Націоналістів. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність: зб. наук. праць*, 28, 432–439.

Стасюк, О. (2017). Вибори до т. зв. Народних Зборів Західної України у світлі електорального досвіду населення регіону. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*, 30, 136–144.

Стаття 30 X 1959 р.: Публіцистика 1940–60 рр. (рукоп[иси]), ф. Івана Крип'якевича, оп. 1, спр. 235. *Відділ рукописів бібліотеки ім. Стефаніка*. Стаття без назви, датована 30 X 1959 р., непронумерований аркуш та арк. 7.

Стеблій, Ф. (2001). Збірник Західна Україна – нездійснений проєкт М. Грушевського й І. Крип'якевича. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність: зб. наук. праць*, 8, 765–778.

Тимошенко, С., Хрущов, М., Борисов, Кожевніков. (1939, 7 жовтня). Положення про вибори до Українських Народних Зборів Західної України. *Червона Україна*, 1–2.

Чернетка без назви, «Перша сесія обласної Ради депутатів трудящих. Промова депутата Крип'якевича І. П.», вирізка з газети «Вільна Україна» за 9 грудня 1941 р. Документи про вибори Івана Крип'якевича до Українських народних зборів та львівської обласної ради депутатів трудящих. *ЦДАЛ України*, ф. 357, оп. 1, спр. 57, арк. 42.

Юркова, О. В. (1999). *Діяльність Науково-дослідної кафедри історії України М. С. Грушевського (1924–1930 рр.)*. Київ.

Amar, T. C. (2015). *The Paradox of Ukrainian Lviv. A Borderland City between Stalinists, Nazis, and Nationalists*. New York.

Araszkievicz, F. (1978). *Idealy wychowawcze Drugiej Rzeczypospolitej*. Warszawa.

Kotkin, S. (1995). *Magnetic Mountain: Stalinism as a Civilization*. Berkeley.

Halfin, I., Hellbeck, J. (1996). Rethinking the Stalinist Subject: Stephen Kotkin's «Magnetic Mountain» and the State of Soviet Historical Studies. *Jahrbücher Für Geschichte Osteuropas*, 44(3), 456–463. <http://www.jstor.org/stable/41052991>

Yekelchik, S. O. (2004). *Stalin's Empire of Memory. Russian-Ukrainian Relations in the Soviet Historical Imagination*. Toronto.

Gross, J. T. (2002). *Revolution from Abroad. The Soviet Conquest of Poland's Western Ukraine and Western Belorussia*. Princeton.

Shore, M. (2006). *Caviar and Ashes, A Warsaw Generation's Life and Death in Marxism, 1918–1968*. New Haven & London.

Mazur, G., Skwary, J., Węgiński, J. (red.). (2007). *Kronika 2350 dni wojny i okupacji Lwowa I IX 1939–5 II 1946*. Katowice.

Gentile, E. (2009). The Sacralisation of politics. Definitions, interpretations and reflections on the question of secular religion and totalitarianism. В О. Ю. Зайцев (упоряд.), *Фашизм у міжвоєнній Європі. Порівняльна історія*. Львів, 132–163.

REFERENCES

Andrusiak, M. (2001). Ivan Krypiakewych. *Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist: zb. nauk. prats*, 8, 577–578 (in Ukrainian).

Baran, Z. (2019). Deviat dнів «Zolotoho veresnia» 1939 roku u spohadakh ukrainskykh emigrantiv zi Lvova. *Naukovi zoshyty istorychnoho fakultetu Lvivskoho universytetu*, 19–20, 449–464 (in Ukrainian).

«V stinakh starovynnoho universytetu», vyzizka z hazety «Komunist» № 281, 4 hrudnia 1940 r. Dokumenty pro vybory Ivana Krypiakevycha do Ukrainykykh narodnykh zboriv ta lvivskoi oblasnoi rady deputativ trudiashchykh. *TsDIAL Ukrainy*, f. 357, op. 1, spr. 57, ark. 42 (in Ukrainian).

Vynar, L. (1973). Z perspektyvy desiatokh rokiv: «Ukrainskyi istoryk», 1963–1973. *Ukrainskyi istoryk*, 3–4, 39–40 (in Ukrainian).

Dokumenty pro vybory Ivana Krypiakevycha do Ukrainykykh narodnykh zboriv ta lvivskoi oblasnoi rady deputativ trudiashchykh. *TsDIAL Ukrainy*, f. 357, op. 1, spr. 57, ark. 29 (in Ukrainian).

Volynets, S. (2001). U pershu richnytsiu smerti Ivan Krypiakevycha (Spohad pro prof. Ivana Krypiakevycha, *Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist: zb. nauk. prats*, 8, 567–569 (in Ukrainian).

Hnatiuk, O. (2017). *Vidvaha i strakh* (M. Boianivska, Trans.). Kyiv (in Ukrainian).

Hoshko, T. (2010). Ivan Krypiakevych – initsiator spivpratsi halytskykh doslidnykiv iz VUAN. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*, 4, 128–142 (in Ukrainian).

Hrabovych, H. Yu. (1997). *Sovietyzatsiia ukrainskoi humanistyky. I. Istoriiia ta nasylystvo*. <https://krytyka.com/ua/articles/sovietyzatsiya-ukrayinskoyi-humanistyky-i-istoriya-ta-nasylystvo> (in Ukrainian).

Dashkevych, Ya. (1990). Ivan Krypiakevych – istoryk Ukrainy. In F. P. Shevchenko, B. Z. Yakymovych (Ed.), *Krypiakevych I. P. Istoriiia Ukrainy*. Lviv, 5–21 (in Ukrainian).

Dovzhenko, O., & Solntseva, Yu. (Director). (1940). *Osvobozhdenye* [Film]. Ukrainska Radianska Sotsialistychna Respublika: Kyivska kinofabryka «Ukrainfilm». https://youtu.be/a3WraRHoAVo?si=vsbY_li6AsULDNUF (in Ukrainian).

Dombrovskiy, O. (1975). Do istorii ukrainskoi nauky pid chas Druhoi svitovoi viiny. *Ukrainskyi istoryk*, 1–2, 99–113 (in Ukrainian).

Dombrovskiy, O. (2001). Moia spivpratsia z Ivanom Krypiakevychem u 1940–1941 rr. *Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist: zb. nauk. prats*, 8, 353–354 (in Ukrainian).

Zabolotna, I. (2001). Roky nimetskoj okupatsii na Zakhidnii Ukraini za spohadamy I. P. Krypiakevycha. *Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist: zb. nauk. prats*, 8, 440–449 (in Ukrainian).

Zaitsev, O. (2002). Ukrainska narodna trudova partiia (1919–1925). *Ukraina Moderna*, 7, 69–90 (in Ukrainian).

Zapyska vid dnia 2 hrudnia 1940 r., Dokumenty pro vybory Ivana Krypiakevycha do Ukrainykykh narodnykh zboriv ta lvivskoi oblasnoi rady deputativ trudiashchykh. *TsDIAL Ukrainy*, f. 357, op. 1, spr. 57, ark. 3 (in Ukrainian).

«Zbory intelihentsii m. Lvova v kinoteatri «Atlantik». Dokumenty pro vybory Ivana Krypiakevycha do Ukrainykykh narodnykh zboriv ta lvivskoi oblasnoi rady deputativ trudiashchykh. *TsDIAL Ukrainy*, f. 357, op. 1, spr. 57, ark. 65 (in Ukrainian).

Kachmar, V. (2014). Teofil Kostuba. Zhyttievyi shliakh i naukovi poshuky istoryka ta bohoslova. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia istorychna*, 50, 256–268 (in Ukrainian).

Kyrchiv, R. (2001). Mahiia imeni vchenoho. *Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist: zb. nauk. prats*, 8, 618–623 (in Ukrainian).

Klish, A. (2005). Suspilno-politychna diialnist akademika Kyryla Studynskoho v period utverdzhennia radianskoi vlady v Zakhidnii Ukraini (1939–1941). *Naukovi zapysky*

Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Serii: Istorii, 2, 195–200 (in Ukrainian).

Klish, A. B. (2008). *Hromadsko-politychna ta naukova diialnist akademika Kyryla Studynskoho (1868–1941)* [PhD tesis, Lvivskiy natsionalnyi universytet imeni Ivana Franka]. Repozytarii. <http://www.disslib.org/hromadsko-politychna-ta-naukova-dialnist-akademika-kyryla-studynskoho.html> (in Ukrainian).

Klymenko, N. (2007). Epizod iz pedahohichnoi diialnosti Ivana Krypiakevycha v polskii XII himnazii im. Shepanovskoho v 1928 rotsi. *Ukrainskyi arkhеоhrafichnyi shchorichnyk, 12–15, 835–838* (in Ukrainian).

Krypiakevych, I. (n. d.) Velychadianskoi nauky. *Lvivska natsionalna naukova biblioteka im. V. Stefanyka NAN Ukrainy. Viddil rukopysiv* (LNNB Ukrainy im. V. Stefanyka. Viddil rukopysiv). f. Ivana Krypiakevycha, op. 1, spr. 235 (Publitsystyka 1940–60 rr. (rukop[ysy]) (in Ukrainian).

Krypiakevych I. (2001). Spohady (Avtbiohrafia). *Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist: zb. nauk. prats* (Vyp. 8: Ivan Krypiakevych u rodynnii tradytsii, nautsi, suspilstvi), 77–140 (in Ukrainian).

Krypiakevych-Lukomska, L. (2001). Ivan Krypiakevych – mii stryiko (diadko). *Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist: zb. nauk. prats, 8, 346–350* (in Ukrainian).

Kubiiovych, V. M. (1985). *Meni 85*. München (in Ukrainian).

Levytskyi, K. (1958). Senior ukrainskykh politykiv bolshevytskym viaznem. In M. I. Rudnytska (Ed.), *Zakhidnia Ukraina pid bolshevykamy*. New York, 380–392 (in Ukrainian).

Lyst tovaryshevi M. S. Khrushchovu vid trudovoi intelihentsii m. Lvova. (1939, Zhovten 13). *Vilna Ukraina*. <https://zbruc.eu/node/27965> (in Ukrainian).

Lyst zav. Viddilu Lvivskoho obkomu KP Ukrainy tov. Panchenku vid 3 sichnia 1968 r.: Materyaly o deputatak Narodnoho Sobranya zapadnykh oblastei Ukrayny. *Derzhavnyi arkhiv Lvivskoi oblasti (Derzharkhiv Lvivskoi obl.)*, f. P-1, op. 2, spr. 204, ark. 33–41 (in Ukrainian).

Publitsystyka 1940–60 rr. (rukop[ysy]), f. Ivana Krypiakevycha, op. 1, spr. 235. *Viddil rukopysiv biblioteki im. Stefanyka, Lystuvannia z redaktsiieiu «Pravdy Ukrainy» shchodo statii «Ukraino-rosiiska druzhba», 1946 r.* (in Ukrainian).

Lytvyn, M. R., & Naumenko, K. Ye. (2005). *Lviv mizh Hitlerom i Stalinom*. Lviv: Chas Lvova (in Ukrainian).

Lutskiy, O. (2001). Naukovo-orhanizatsiina i pedahohichna diialnist I. P. Krypiakevycha u veresni 1939 – chervni 1941 rr. *Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist: zb. nauk. prats, 8, 783–800* (in Ukrainian).

Lutskiy, O. (2003). Intelihentsiia v planakh utverdzhenniaadianskoho totalitarnoho rezhymu na zakhidnoukrainskykh zemliakh (veresen 1939 – cherven 1941). *Intelihentsiia i vlada. Serii: Istorii, 1, 98–105*. http://nbuv.gov.ua/UJRN/iiv_2003_1_16 (in Ukrainian).

Lutskiy, O. (2006). Lviv pidadianskoiu okupatsiieiu 1939–1941 rr. *Ukrainskyi vyzvolnyi rukh, 7, 89–117* (in Ukrainian).

Lutskiy, O. (2012). Lvivskiy viddil Instytutu istorii Ukrainy AN URSR: vid stvorennia do likvidatsii. *Istoriоhrafichni doslidzhennia v Ukraini, 22, 85–114*. http://resource.history.org.ua/publ/graf_2012_22_85 (in Ukrainian).

Moroz, I. (2021). Stalinski represii kriz pryzmu dol znaiomykh i druziv I. Krypiakevycha (za materialamy yoho memuariv). *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Istorii, 2(149)*, 42–50 (in Ukrainian).

Mudra, N. (2001). 1940-vi roky v zhytti rodyny Krypiakevychiv. *Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist: zb. nauk. prats, 8*, 578–583 (in Ukrainian).

Mudra, N. (2016). Kuderiavtsi v zhytti akademika Ivana Krypiakevycha i yoho rodyny. *Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist: zb. nauk. prats, 28*, 326–332 (in Ukrainian).

Nazaruk, O. T. (1995). *Zi Lvova do Varshavy. Utecha pered sovityamy v pamiatnykh dniakh 2–13 zhovtnia 1939 roku*. Lviv (in Ukrainian).

Nakaz Ch. 10 po Lvivskomu Derzhavnomu Universytetu vid dnia 24 zhovtnia 1939 r. *Arkhiv rodyny Krypiakevychiv* (in Ukrainian).

Nakaz № 13 po Instytutu Istorii Ukrainy AN URSR vil 1 liutoho 1940 r. *Arkhiv rodyny Krypiakevychiv* (in Ukrainian).

Naumenko, K. (2001). I. Krypiakevych v otsintsi vyshchykh struktur VKP(b). Za dokumentamy Rosiiskoho derzhavnogo arkhivu sotsialno-politychnoi istorii. *Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist: zb. nauk. prats, 8*, 906–908 (in Ukrainian).

Nimchuk, I. K. (1950). *595 dnyv sovietskym viaznem*. Toronto (in Ukrainian).

Polianskyi, O., & Truba, R. (2016). Ivan Krypiakevych ta Omelian Terletskyi: zhyttia i diialnist pid chotyryma okupatsiiami (sproba porivnialnoi kharakterystyky). *Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist: zb. nauk. prats, 8*, 582–595 (in Ukrainian).

Portnov, A. V. (2003). *Ponevoleni universytety*. <https://krytyka.com/ua/articles/ponevoleni-universytety> (in Ukrainian).

Pritsak, O. (1968). Ivan Krypiakevych (1886–1967). (U pershu richnytsiu smerty Ivana Krypiakevycha). *Ukrainskyi istoryk, 1–4(17–20)*, 82–86 (in Ukrainian).

Pritsak, O. (2001). Spohad pro vchytelia. *Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist: zb. nauk. prats, 8*, 562–566 (in Ukrainian).

«Radisne sviato trudiashchykh Lvivshchyny. Vruchennia Lvivskii oblasti ordenu Lenina». (1959, Cherven 3). *Vilna Ukraina, 128(4816)*, 1–3 (in Ukrainian).

Rublov, O. (2001). Ivan Petrovych. Do istorii spivpratsi Ivana Krypiakevycha z ustanovamy VUAN. *Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist: zb. nauk. prats, 8*, 749–764 (in Ukrainian).

Rudnytska, M. I. (1958). *Zakhidnia Ukraina pid bolshevykamy*. New York (in Ukrainian).

«Samoe dragotsennoe», vyrizka z hazety «Yzvestyia» № 282, 5 hrudnia 1940 r. Dokumenty pro vybory Ivana Krypiakevycha do Ukrainskykh narodnykh zboriv ta lvivskoi oblasnoi rady deputativ trudiashchykh. *TsDIAL Ukrainy, f. 357, op. 1, spr. 57, ark. 80* (in Ukrainian).

Slyvka, Yu. (2001). Akademik Ivan Krypiakevych: uchytel, vchenyi, kerivnyk naukovoho kolektyvu. *Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist: zb. nauk. prats, 8*, 588–608 (in Ukrainian).

Smolii, V. A. (Ed.). (2011). *Instytut istorii Ukrainy Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy. Dokumenty i materialy. 1936–1991: u 2 kn. (Kn. 1: 1936–1947)*. Kyiv (in Ukrainian).

Stasiuk, O. (2016). Ivan Petrovych Krypiakievych ta Orhanizatsiia Ukrainskykh Natsionalistiv. *Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist: zb. nauk. prats*, 28, 432–439 (in Ukrainian).

Stasiuk, O. (2017). Vybory do t. zv. Narodnykh Zboriv Zakhidnoi Ukrainy u svitli elektoralnoho dosvidu naselennia rehionu. *Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist*, 30, 136–144 (in Ukrainian).

Publitsystyka 1940–60 rr. (rukop[ysy]), f. Ivana Krypiakievycha, op. 1, spr. 235. *Viddil rukopysiv biblioteki im. Stefanyka*. Stattia bez nazvy, datovana 30 X 1959 r., nepronomerovanyi arkush ta ark. 7 (in Ukrainian).

Steblii, F. (2001). Zbirnyk Zakhidna Ukraina – nezdiisnennyi proiekt M. Hrushevskoho y I. Krypiakievycha. *Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist: zb. nauk. prats*, 8, 765–778 (in Ukrainian).

Tymoshenko, S., Khrushchov, M., Borysov, & Kozhevnikov. (1939, Zhovten 7). Polozhennia pro vybory do Ukrainskykh Narodnykh Zboriv Zakhidnoi Ukrainy. *Chervona Ukraina*, 1–2 (in Ukrainian).

Chernetka bez nazvy, «Persha sesiia oblasnoi Rady deputativ trudiashchykh. Promova deputata Krypiakievycha I. P.», vyrizka z hazety «Vilna Ukraina» za 9 hrudnia 1941 r. Dokumenty pro vybory Ivana Krypiakievycha do Ukrainskykh narodnykh zboriv ta Lvivskoi oblasnoi rady deputativ trudiashchykh. *TsDIAL Ukrainy*, f. 357, op. 1, spr. 57, ark. 42 (in Ukrainian).

Yurkova, O. V. (1999). *Dialnist Naukovo-doslidnoi kafedry istorii Ukrainy M. S. Hrushevskoho (1924–1930 rr.)*. Kyiv (in Ukrainian).

Amar, T. C. (2015). *The Paradox of Ukrainian Lviv. A Borderland City between Stalinists, Nazis, and Nationalists*. New York (in English).

Araszkievycz, F. (1978). *Idealy wychowawcze Drugiej Rzeczypospolitej*. Warszawa (in Polish).

Kotkin, S. (1995). *Magnetic Mountain: Stalinism as a Civilization*. Berkeley (in English).

Halfin, I., Hellbeck, J. (1996). Rethinking the Stalinist Subject: Stephen Kotkin's «Magnetic Mountain» and the State of Soviet Historical Studies. *Jahrbücher Für Geschichte Osteuropas*, 44(3), 456–463. <http://www.jstor.org/stable/41052991> (in English).

Yekelchik, S. O. (2004). *Stalin's Empire of Memory. Russian-Ukrainian Relations in the Soviet Historical Imagination*. Toronto (in English).

Gross, J. T. (2002). *Revolution from Abroad. The Soviet Conquest of Poland's Western Ukraine and Western Belorussia*. Princeton (in English).

Shore, M. (2006). *Caviar and Ashes, A Warsaw Generation's Life and Death in Marxism, 1918–1968*. New Haven & London (in English).

Mazur, G., Skwary, J., Węgiński, J. (red.). (2007). *Kronika 2350 dni wojny i okupacji Lwowa I IX 1939–5 II 1946*. Katowice (in Polish).

Gentile, E. (2009). The Sacralisation of politics. Definitions, interpretations and reflections on the question of secular religion and totalitarianism. In O. Yu. Zaitsev (Comp.), *Fashyzm u mizhvoienii Yevropi. Porivnialna istoriia*. Lviv, 132–163 (in English).

Liana-Mariia BLIKHARSKA

PhD student of the Department of History

Humanitarian Faculty

Ukrainian Catholic University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5453-7565>

e-mail: l.blikharska@ucu.edu.ua

**A COMPROMISE FOR OPPORTUNITY: IVAN KRYPIAKEVYCH
AND THE FIRST SOVIET OCCUPATION OF GALICIA (1939–1941)**

The article examines the activities of the Ukrainian historian Ivan Krypiakevych during the first Soviet occupation of Galicia in 1939–1941. The focus is on the public role of the scholar. The Ukrainianization of science and education in Lviv, starting in September 1939, was subordinated to the goals of Sovietization. The process included repressions against a part of the intelligentsia and, at the same time, opened up new opportunities for those who were able to find a compromise. Under these conditions, I. Krypiakevych not only survived but also tried to promote the development of Ukrainian historical scholarship, heading the Department of Ukrainian History at the State University and the Lviv Department of the Institute of History of Ukraine of the Academy of Sciences of the USSR. The article analyzes the mechanisms by which the authorities' influenced intellectuals, using them to legitimize the new Soviet reality. The article also presents the circumstances under which the historian, unlike many of his colleagues, not only escaped repression but also achieved significant career success, which was impossible during the time when Lviv was part of the Second Polish Republic. This can be explained by his prudent approach to the new government, including the absence of direct confrontation and willingness to cooperate within the limits of what was permitted. It is summarized that I. Krypiakevych's activities in September 1939 – June 1941 were dictated not just by a survival strategy, but by a conscious choice in favor of developing Lviv as a center of Ukrainian scholarship in the new conditions and realizing personal goals. Cooperation with the authorities opened up opportunities for an academic career, but required certain concessions, including active participation in public life, which served as an important tool for legitimizing the new regime. In turn, the administration used the authority of figures such as I. Krypiakevych to create the illusion of support among the intelligentsia and the people. The article fills a certain gap in the study of I. Krypiakevych's activities as a scholar and public figure. The study and coverage of the public activity of the scientific intelligentsia during this period allows us to better understand the mechanisms of mutual influence and relations between the scholar and the government, as well as to trace the development of strategies for survival in the new political environment.

Keywords: Soviet rule, Ivan Krypiakevych, Sovietization of Lviv, totalitarianism, propaganda, historical scholarship.